

HET INDISCH NIEUWS

N.V.
„HET INDISCHE NIEUWS”

Directeur: G. de Pree

Hoofdredacteur:
L. F. Tijmstra

Bureau Red. en Admin.:
Vondelstraat 125
Tel. 391429 - Giro 85369
's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs:
p. kw. f 4.—, p. Nr. f 0.35

Geïllustreerd Weekblad uitsluitend gewijd aan de Overzeesche Gebiedsdeelen

Voor advertenties wende men zich uitsluitend tot het Bureau Bouwmeester en v. Leeuwen, Heerengracht 60, Amsterdam.

FEESTDAGEN

December-maand, maand der feestdagen. Er straalt nog wat valsch licht uit 't woord; de feestelijke glans, het zilverige, blanke, fel-stralende licht uit vroeger jaren breekt nog niet door den bolster van rouw en smart en ellende in zijn volle glorie heen. Bij de bezettingsjaren echter vergeleken, in Holland en in Indië, — want voor beide gebiedsdeelen is deze December de eerste na de „bevrijding” —, zit er toch wel weer muziek en glans in de hoogtij-dagen van deze maand. Het vorige jaar durfden wij het woord „feestdagen” nauwelijks in de mond te nemen..... Het feest van den Spaanschen bisschop ligt reeds achter ons, — en het is alweer de moeite waard geweest voor groot en klein —, de Kerstdagen, — ja, waarlijk, nu wordt het toch al licht om ons heen! —, staan voor de deur en dan breekt de Sylvester-avond aan, het plechtige, indrukwekkende sluitstuk van een jaar vol heftige emoties, in ons lage land en onder de zon der tropen, Sylvesteravond, dat is de avond, waarop wij, naar goed oud-Hollandsch gebruik, de balans over het afgelopen jaar gaan opmaken.

Daar zijn wij op dit oogenblik nog te vroeg mee; juist in de paar weken, die ons nog gescheiden houden van het einde van het jaar kunnen belangrijke beslissingen vallen of kunnen zich ingrijpende veranderingen voordoen, welke voor het Rijk van verstrekkende beteekenis kunnen zijn. De luitenant-gouverneur-generaal dr. van Mook komt binnenkort naar Holland en Dr. Banner, de gecommitteerde voor Indische Zaken op het Plein, is op reis naar Java. Men kan daaruit bepaalde gevolgtrekkingen maken; dit zullen wij niet doen. Laten wij volstaan met te zeggen, dat er iets „in the air” is, wat, dat zal spoedig genoeg, hopen wij, blijken.

December-maand: feestdagen-maand. Helaas, voor vele tienduizenden landgenooten liggen zij in de donkere schaduw van smartelijke verliezen, van nauwelijks overleefde lichamelijke en geestelijke ellende. Wij denken daarbij op deze plaats allereerst aan onze Indische landgenooten, aan hen, die vrij gekomen zijn uit de hel der Japansche kampen en die

onmiddellijk daarop de smartelijke teleurstelling hebben moeten ondervinden, dat „het feest der vrijheid”, de zoo lang en vurig begeerde, uitbleef en dat daarvoor in de plaats kwam een schrikbewind van moordlustige, plunderende, brandstichtende terroristen. Het was erger, veel erger dan louter teleurstelling. Het was een ontgoocheling, zoo hevig, zoo ontzettend wreed, dat velen van hen het niet hebben overleefd en vele anderen het nauwelijks hebben kunnen verwerken. Tienduizend van deze menschen komen in deze maand-der-feestdagen in ons land aan. Het zal rond Kerstmis zijn. Het is winter en kort en donker zijn de dagen, donkerder nog voor hen, die uit het zonnige land der tropen komen, waar zij zooveel dierbaars hebben moeten achterlaten. Zeker, zij vinden, — velen althans van hen —, hier vrienden en familie terug en ieder van ons heeft den plicht, den zuiver menschelijken plicht, zoo hun de spontane drang mocht heb-

zijn! —, kan worden verdreven, dan is er reeds veel gewonnen. Dan is het oogenblik ook gekomen om ons veld van moreele hulpactie uit te breiden. Wij herhalen: onze moreele hulpactie. Het bureau voor evacuering- en repatrieeringszaken, het Roode Kruis, verschillende particuliere organisaties voor stoffelijke hulpverlening zijn er om de repatrieerenden hier goed en behoorlijk te ontvangen. Op het veelomvattende, nobele werk, dat deze instanties en organisaties doen, hebben wij reeds eerder uitvoerig gewezen. Maar gij, lezer, en wij, wij kunnen ons verdienstelijk maken op het terrein der moreele hulpactie. Wij moeten hen, die nu, als wij verleden jaar, het woord „feestdagen” niet over de lippen kunnen krijgen, het geloof terug schenken in een „herrijzend Indië”, zooals wij gelooven in een herrijzend Nederland. Zij moeten weer gaan beseffen, dat het Indische land, dat zij leerden lief krijgen, niet verloren is voor hen en niet voor

De gróóte feestdag zal zijn, de dag waarop het Gemeentebest wordt geboren, wanneer de fundamenten worden gelegd voor een herrijzend, vrij en economisch-sterk en welvarend Indië.

ben ontbroken, er voor te zorgen, dat deze repatrieerende landgenooten hier aan hartelijkheid en vriendschap en hulpvaardigheid iets mogen terugvinden dat een balsemende vergoeding vormt voor de doorstane ellende, voor de geslagen wonden onder de Japansche heerschappij, voor de martelende ontgoocheling het land, dat zij hebben helpen groot en welvarend maken, te hebben moeten verlaten omdat het is overgeleverd, door duivelse Japansche machinaties, aan benden terroristen die de macht in handen hebben en die nog steeds niet konden worden bedwongen, zelfs niet door de „regering” van de nieuw-bakken „Indonesische republiek”.....

Ach neen, „feestdagen” zullen wij hen niet kunnen bereiden. Weemoed zal hun hart vervullen wanneer zij het licht zien glanzen aan den Hollandschen kerstboom. Maar wanneer in de glans van onze „herleefde” December-feestdagen bij hen alleen maar het gevoel van bitterheid, — en verbitterd zullen er zooveel

de millioenen inheemschen, die het bevolken. Zij moeten niet nog meer ontwricht worden en ontvucht door wat zich hier te lande momenteel voordoet in bepaalde kringen met betrekking tot de „Indonesische kwestie”, afkomstig van een zijde die men niet anders kan zien dan een nieuwlichterij die reeds nu in een staat van ontarding is gekomen. Want hiertegenover staan vele en sterke positieve dingen.

December, maand der feestdagen. Maar na deze, voor velen nog in de schaduw van leed en ellende, komen er andere. De groote feestdag zal zijn, de dag waarop het gemeenebest wordt geboren, wanneer de fundamenten worden gelegd voor een herrijzend, vrij en economisch-sterk en welvarend Indië. De dag, dien Hare Majesteit de Koningin in Haar rede van December '42 in uitzicht heeft gesteld.

In December. Moge deze dag tot een historische feestdag worden in de rijder hoogtijdagen in de ontwikkelingsgeschiedenis van het nieuwe Gemeenebest.....

Stemmen uit het „verleden” 10 jaar terug

Het wezen van de Rijkseenheid

De „Deli Crt.” van 1 Nov. 1935 schreef: „Het is nog altijd ontstellend te bemerken hoe in breede kringen van het Nederlandsche volk een groot gebrek aan kennis en begrip der koloniale verhoudingen en vraagstukken heerscht. Dit verwonderlijk manco strekt zich vaak zelfs uit tot de meest eenvoudige voorstellingen. Men heeft den gemiddelden Nederlander niet geleerd verder te denken dan het Suezkanaal; en voor zoover men het hem in de laatste decennia meende te moeten leeren, geschiedde dat bij voorkeur in den vorm eener marxistische phraseologie, die wanbegrippen vestigde en die de Rijkseenheidsgedachte langzaam maar zeker heeft ondermijnd.

Onverantwoordelijke leiders hebben op de onwetendheid der massa gespeculeerd; hun dwaze theorieën knaagden aan den band tusschen Nederland en de Overzeesche Gewesten. Het mogelijk nog latent aanwezig nationaal bewustzijn is vergiftigd met leuzen, die variaties vormden op thema's als „Indië los van Holland”.

De koloniale belangstelling bij een groot deel van ons volk werd daardoor menigmaal van verdachte allure, zoo schreef de „Deli Crt.” tien jaar geleden in een opvallend hoofdartikel, waarop wij ons veroorloven hier nog eens, — het kan geen kwaad vergelijken te maken tusschen toen en nu —, de aandacht te vestigen; deze belangstelling sproot niet voort uit den zin om zich in het wezen van de Rijkseenheid, in de realiteit der verhoudingen, te verdiepen. Zij was een belangstelling van phrasen en leuzen waar degenen, die wel het begrip en de kennis droegen, slechts de schouders over konden ophalen.

Men mag echter niet altijd volstaan met het ophalen van de schouders en er waren dan ook nog tal van Nederlanders, die hebben getracht het volk nader te brengen tot de idee van de Rijkseenheid; veelal is hun stem die eens roependen in de woestijn geweest omdat het systeem ontbrak en óók: omdat het volk slechts wenschte te luisteren naar zijn leiders, wier diletantistische kennis voor deskundigheid versleten werd. Bovendien stonden naast deze leiders somwijlen de studeerkamer theoretici, door mr. dr. Gybland Oosterhoff kort geleden in een rede voor de Utrechtsche Indologen Vereeniging gekenschetst als: de „illusionisten en koloniale Girondijnen”, wier goedbedoelde studies den braven burger hebben verward en op verdere dwaalsporen geleid.

De Rijkseenheidsgedachte verscheen aan den horizon van den Nederlander als een steeds vager beeld, en uit het gezicht van velen verdween het geheel. Bij anderen bestond slechts volslagen onkunde en als gevolg van die onkunde het gebrek aan belangstelling, dat Indië tot een ver en onbekend gebied maakt en niet tot een deel van Nederland, een grooter Nederland.

Deze geestelijke ondermijning in het Moederland heeft het nationale zelf-

bewustzijn van den Nederlander dieper gekwetst, dan hij mogelijk zelf beseft; zijn verantwoordelijkheidsgevoel is verengd, zijn blik beperkt geworden. Hij is een Nederlander, die slechts een heel klein deel van Nederland kent en die zich onbewust bleef van de waarde der strengen, welke hem binden aan een gebied dat de kracht van zijn staatkundig en economisch bestaan uitmaakt.

Het „Indië verloren, rampspoed geboren” is voor hem een rijmpje als elk ander; hem ontgaat den diepen zin der werkelijke verhoudingen.

Wanneer prof. Huizinga ons volk „typisch burgerlijk” noemt, dan geldt zulks

zekerlijk in de eerste plaats voor dat breede deel der menigte, dat in domme zelfvoldaanheid met onwetendheid coquetteert of de drogredenen napraat, die hem door zijn bonzen zijn voorgezegd.

Meer dan ooit is het echter onder de tegenwoordige internationale politieke verhoudingen noodzakelijk geworden, dat de Rijkseenheidsgedachte tot een levend beeld groeit in het hart van het Nederlandsche volk; ten dezen behoort geen twijfel te bestaan. Het beseft moet wakker worden dat elke bedreiging van de verhouding tusschen het Moederland en de Overzeesche Gewesten voor beide deelen dier Rijkseenheid noodlottig worden kan.”

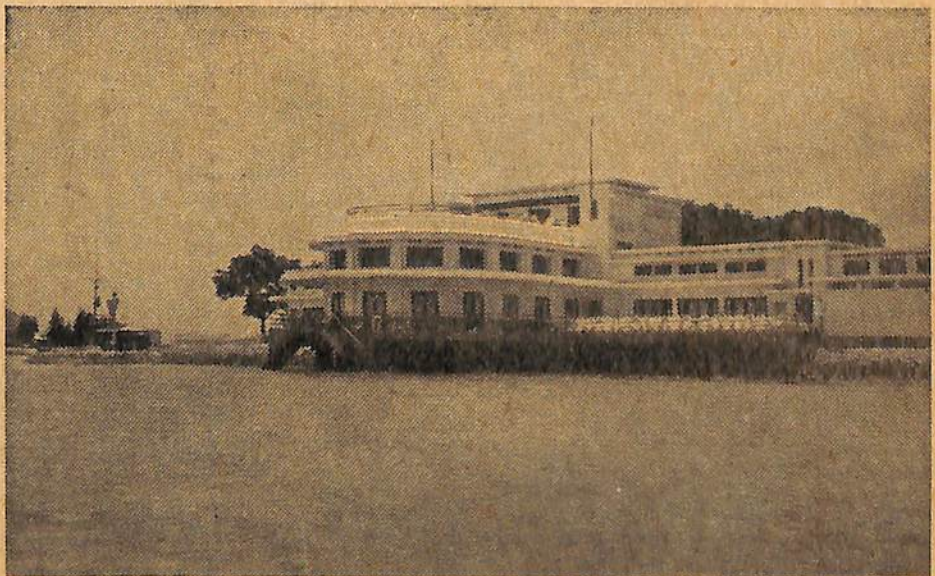
De Gouverneur-Generaalsche in het Tjideng-kamp

Een particulier schrijven uit Batavia dd. 9 November j.l. bevat o.m. een korte omschrijving van het Tjidengkamp, waarover men den laatsten tijd in berichten uit Batavia herhaaldelijk iets heeft kunnen lezen. Het „kamp” omvat twee straten, Europeesche moderne huizen met paviljoentjes, die ongeveer 100 menschen herbergen per huis. Voorts zijn er onder-officierswoningen (waarin 50 menschen), terwijl er ook nog een kampongcomplex is met bilik huisjes met hurk-W. C.'s. De toestand in het kamp wordt officieel beoordeeld als „poor to bad”. In het kamp zijn ondergebracht 8000 vrouwen met ongeveer 300 kinderen.

Over het verblijf van de echtgenoot van den afgetreden Landvoogd, mevr. Tjarda van Starckenborgh Stachouwer, in het kamp lezen wij:

„De G. G.'sche is een prachtvrouw! Zij heeft alles gehad precies als wij. Zelf heb ik haar zien sjouwen met een zware kast op haar rug toen wij moesten verhuizen. Haar behuizing alleen was iets ruimer. Zij had één kamer alleen voor haar en haar dochter.

De geest onder ons was goed. Wij hebben ons nooit laten kisten! De eerste twee jaar hadden wij het redelijk wel. In de laatste zes maanden echter kwam er een inzinking door ondervoeding en sterfte als gevolg van honger-oedeem. De hemel zij dank, dat deze beproevingen voorbij zijn.....”

NIEUW MODDERLUST — SOERABAIA.

Repatriëring!

Tweehonderdduizend landgenooten zijn in enkele maanden uit Duitschland naar hun laren en penaten in Nederland teruggevoerd. 200.000..... en het is gelukt. Tegenover zoo'n geweldig aantal, schijnen de 50.000 Nederlanders, die uit Indië zullen komen niet onrustwekkend.

Maar hoe gansch anders liggen de problemen. In de eerste plaats de psychologische. Toen: naar huis, naar het gezin terug. Nu: van huis weg; was niet Indië voor velen een tweede vaderland geworden, een vaderland waar zij zich vrijwillig hadden gevestigd, waar hun kinderen waren geboren en hun toekomst lag? Toen: voor het meerendeel mannen, die — de verhoudingsgewijze geringe aantallen politieke gevangenen buiten beschouwing gelaten — vaak meer bagage bij zich hadden, dan toen zij heengingen..... Nu: vrouwen en kinderen, haveloos, zonder bagage.

Een probleem van bijzonderen omvang wordt gevormd door het gebrek aan transportmiddelen. De regeering stelt zich ten volle aansprakelijk voor de oplossing van deze moeilijkheden. Het is echter een publiek geheim dat wij voor een zeer groot deel afhankelijk zijn van den steun die de geallieerde vrienden kunnen en willen geven. De geallieerde „shipping-pool” loopt pas tegen Maart '46 af en Nederland kan slechts door overleg de noodige scheepsruimte uit deze „pool” betrekken. Zoo zijn o.a. voor de repatriatie de Nieuw-Amsterdam, de Oranje en de Johan van Oldenbarneveld vrijgegeven — deze schepen worden begin volgende jaar met kostbare lading in Europa verwacht. In Europa, niet in Nederland, want de „shipping-pool” is zelnig op zijn kinderen en stelt ze ongaarne bloot aan de accoustische mijnen in de Noordzee, waarvoor de grootere mailschepen (geheel Europa telt er hoogstens twintig van boven de 20.000 ton!) naar het schijnt een bijzondere aantrekkingskracht vormen. Alles wordt gedaan om alsnog te bereiken dat zij tenminste in een Nederlandsche haven mogen binnen loopen, al is het dan niet Amsterdam of Rotterdam. Maar waarschijnlijk is dat Southampton „transitohaven” wordt.

Drie fasen der repatriëring.

De repatriëring valt in drie fasen uiteen. De R.A.P.W.I. (wij leerden de zoveelste verklaring voor dezen geheimzinnigen naam: Relief and Aid of Prisoners of War in India!) op Java zorgt voor transport naar evacuatiehavens, achtereenvolgens bijvoorbeeld Ambarawa, Semarang, Batavia, eventueel Singapore. Over het werk van deze organisatie hebben wij in een vorig nummer al mededeelingen gedaan. Hier zij nog vermeld dat het hoofd van de R.A.P.W.I. op Java, kolonel D. Asjes, door kolonel Wachwitz is opgevolgd.

In de tweede fase: het vervoer naar Patria, komt de Repatriëringdienst van het M. G. in actie. Deze naam is eigenlijk reeds onjuist. Als „Bureau voor Evacuëerings- en Repatriëeringszaken” en onder de bekwame leiding van kolonel B. G. van Os van Delden, is de dienst door het ministerie van Overzeesche Gebiedsdeelen overgenomen.

Aan boord worden zoo volledig moge-

lijke passagierslijsten samengesteld, waarop de repatriandi een adres in Nederland kunnen vermelden. Per luchtpost worden de lijsten naar Den Haag vervoerd, waar de ambtenaren van het „Centraal Bureau voor verzorging van Oorlogsslachtoffers” verdeeld over verschillende districtsbureaux ongeveer drie weken den tijd hebben om deze adressen te verifiëren.

Ook over de „repatriëringstoko” in Suez, waar de complete Britsche R.A.P. W.I. -organisatie is overgenomen, hebben wij reeds eerder geschreven. Reeds is voor 10.000 personen voldoende kleding aanwezig. 3000 repatriandi kunnen per dag verwerkt worden. Het Comité „Nederland helpt Indië” geeft aanvullingen in den vorm van tolletartikelen e.d. Maar niet alleen op deze manier maken de burgerlijke organisaties zich nuttig. Vanaf de vertrekhavens zijn Rode Kruis „pendelteams” aan boord. Een medicus, een tandarts en een 10-tal verpleegsters geven vanaf den eersten dag uitstekende medische verzorging. De ervaring heeft geleerd dat vooral de tandarts handen vol werk zal hebben.

In een zgn. „welfare-team” zijn de sociale verzorgsters en informaties vereenigd. Na 3½ jaar van isolatie hunkert men naar nieuws. Het Rode Kruis doet wat het kan om reeds in de kampen eenig licht in de duisternis te brengen. Duizenden boeken, tijdschriften en kranten worden en zijn verzonden. De afdeling pers en publiciteit van het bureau voor repatriëring geeft een „Kroniek” uit met actuele artikelen. Maar de informaties zullen de duizend-en-één onverwachte vragen moeten opvangen.

Het C.B.V.O. zendt zijn ambtenaren naar Suez om aan de hand van onderweg ingevulde enquêteformulieren, identiteitsbewijzen uit te reiken — zonder zoiets gaat nu eenmaal niets in deze naoorlogsche wereld. De enquêteformulieren worden weer door de lucht naar Nederland vervoerd en geverifieerd. Het C.B.V.O. kent dus voor de aankomst der repatriërenden nauwkeurig alle gegevens en kan dienovereenkomstig zijn maatregelen treffen.

In Nederland terug.

Het volgende schema is opgesteld: December 10.000, Januari 20.000 en Februari 20.000, men hoopt inderdaad zelfs in ongunstige omstandigheden dit plan te kunnen afwerken. Voor noodgevallen kan men in Southampton nog de beschikking krijgen over regeeringsruimte. Hoogstwaarschijnlijk zullen de repatriërenden aan boord van de groote schepen kunnen blijven — gemiddeld 1500 man per schip — totdat kleinere schepen langs zij liggen om hen naar de ontvangstcentra in Amsterdam en Rotterdam te brengen. Nog denzelfden dag zal het C.B.V.O. voor vervoer naar huis zorgdragen.

Naar huis. Ja, waaruit zal dit huis bestaan? Het meerendeel heeft familie en kennissen die reikhalzend naar de komst der repatriërenden uitzien. Een ander deel valt onder de goede zorgen van het Rode Kruis, dat een aantal herstellingsoorden ter beschikking heeft, nog een deel — hopen wij dat dit gering is — kan

door het Bureau voor Oorlogspleegkinderen ondergebracht worden. Hoewel verschillende oorzaken ertoe geleid hebben dat de vrijwillige aanmelding voor huisvesting van Indische landgenooten niet zeer groot is, verwacht men niet dat gedwongen inkwartiering noodzakelijk zal zijn.

Drie maanden lang betaalt het C.B.V.O. een financieele tegemoetkoming uit: f 150.— voor het gezinshoofd, f 100.— voor het eerste gezinslid boven de 17 jaar, f 75.— voor ieder volgende gezinslid boven de 17 jaar en f 60.— voor ieder kind beneden de 16 jaar. Ook het Centraal Distributiekantoor komt goed uit den hoek met verhoogde rantsoenen voor levensmiddelen en brandstoffen. In de drie maanden dat de garantieregeling van kracht is, zal dus de gerepatriëerde moeten trachten zich te vestigen. Het C. B.V.O., het Ministerie van Overzeesche Gebiedsdeelen, het Comité „Nederland helpt Indië” en de betrokken Cultuurmaatschappijen zullen ongetwijfeld ook hier de helpende hand bieden.

Toevallige repatriëring en repatriëring door de lucht.

Het is al gebleken dat een zeker aantal repatriërenden uit Indië min of meer „toevallig” met vreemde schepen in Nederland aankomt. Voor hen geldt natuurlijk dezelfde garantieregeling als boven beschreven, hoewel die eerst achteraf in werking kan worden gesteld.

Tenslotte is voor de luchtreizigers in Cairo een kledingmagazijn ingericht en een ontvangstcentrum te Schiphol, waar twee loodsen voor dit doel bestemd zijn.

Nederland staat gereed zijn zoo zwaar getroffen kinderen een waardige ontvangst te bereiden!

V.

KALENDER 1946

„HET INDISCH LEVEN”

De aflevering van
dezen kalender aan onze

abonné's, kan wegens

de groote vraag,

niet vóór 15 December

aanstaande

geschieden

Vondsten, die tot de verbeelding van den mensch spreken

De „missing link“?

Een monument, waarvan slechts weinigen de beteekenis zullen doorgronden, bevindt zich aan den rechter-oever van de Kali Solo bij Trinil, een desa in de residentie Madioen op Java. Het is een eenvoudig wit pilaartje met een plaat, waarop de volgende inscriptie is aangebracht:

P. e.
175 M. ONO.
1891/93.

Het is op de aldus aangeduide plaats en tijd, dat een reeks vondsten werd gedaan, die van de allergrootste beteekenis zijn voor onze kennis van de voorgeschiedenis van den mensch.

Hier toch gelukte het den toenmaligen officier van gezondheid M. E. F. T. Dubois, door het Gouvernement belast met onderzoekingen naar de tertiaire en diluviale zoogdierfauna van Java, overblijfselen te vinden van een voormenschelijk wezen, dat onder den naam *Pithecanthropus erectus* of rechtopgaande aapmensch gedurende nu reeds meer dan vijftig jaar vele pennen in beweging heeft gebracht en nóg brengt.

Met deze vondsten zag Dubois een lang gekoesterden wensch in vervulling gaan; aan de bestudeering ervan heeft hij het grootste gedeelte van zijn leven gewijd.

In September 1891 werd in het bed van de Kali Solo bij Trinil een rechter verstandskies uit de bovenkaak opgegraven, en een maand later, op korten afstand daarvan, een schedelkap. Beide voorwerpen werden voorloopig aan een zeer

Gedenkteeken aan den rechter-oever van de Kali Solo bij Trinil (Res. Madioen, Java), met aanduiding van den vindplaats van *P(ithecanthropus) e(rectus)*,
(Foto Dubois.)

derkaak, dat reeds in November 1890 bij Kedoeng Broeboes op ca. 40 km. afstand van Trinil was gevonden, in 1924 en 1926 beschreven en afgebeeld. Gedeelten van een vijftal dijbeenderen, door Dubois over het hoofd gezien, werden nog in 1932 en

beweging op den grond geschikt te zijn, maar het is daarvoor niet zoo uitsluitend ingericht als bij den mensch. Tot het klimmen in boomen moet *Pithecanthropus* zeer goed in staat zijn geweest. De veronderstelling, dat de groote teen opponeerbaar, de arm relatief lang en de duim kort was, is in de reconstructie tot uitdrukking gebracht. In zijn rechterhand houdt *Pithecanthropus*, bij wijze van dolk, een stuk hertshoorn; in de linkerhand heeft hij een dergelijk stuk, dat hij op het punt is weg te gooien. Aan zijn voeten ligt het stuk steen, waarvan hij zich bediend heeft om zijn primitieve wapen te maken.

Zou deze voormenschelijke vorm, die enkele honderdduizenden jaren geleden op Java leefde, reeds het gebruik van werktuigen hebben gekend? Zekerheid bestaat hieromtrent nog niet. Wel heeft *Stanthropus*, een vergelijkbare vorm uit China, waarvan nu reeds meer dan veertig schedels bekend zijn, zich reeds

De Aapmensch van Java

grooten uitgestorven chimpansee-soort toegeschreven. De hooge waterstand van de rivier belette verdere nasporingen, tot in Augustus 1892, in hetzelfde niveau en twaalf meter stroomopwaarts van de schedelkap, een linker dijbeen van menschelijken, zeer gestreken vorm, aan den dag kwam. Had Dubois dit beenstuk, zoo schrijft Weinert, weer met een grooten boog in de rivier teruggeworpen, dan zou zijn *Pithecanthropus* nooit zoo omstreten en betwijfeld zijn geworden als nu het geval is geweest.

De vorm van dit dijbeen, dat Dubois beschouwde als behorende tot hetzelfde individu als de schedelkap, toonde aan, dat de Javaansche aapmensch reeds de opgerichte houding had aangenomen, welke men tot nog toe als uitsluitend voorrecht van den mensch had beschouwd. Daar nieuwe vondsten uitbleven, werd in 1894 een wetenschappelijke beschrijving gepubliceerd. ¹⁾ Een tweetal tanden, te weten een tweede echte kies uit de linker bovenkaak en een eerste valsche kies uit de onderkaak kwam hierna nog aan het licht; deze werden tezamen met bovengenoemde resten en met het rechter kingedeelte van een on-

¹⁾ Eug. Dubois, *Pithecanthropus erectus*. Eine menschenähnliche Uebergangsform aus Java. Landsdrukkerij, Batavia, 1894.

1935 in de Collectie-Dubois te Leiden ontdekt.

Wel het meest tot de verbeelding spreekt de reconstructie op natuurlijke grootte, die Dubois in 1900 heeft vervaardigd, en waarvan wij hier een afbeelding geven. Het beeld heeft gestaan in het Nederlandsch-Indische paviljoen op de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900, waar het zeer de belangstelling heeft getrokken. Thans bevindt het zich, evenals de fossiele resten van *Pithecanthropus erectus*, in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden.

De schedel van *Pithecanthropus* vertoont sterk ontwikkelde beenwallen boven de oogen, maar geen schedelkam, zooals bij de gorilla en de orang oetan; de hersenen bezitten den afgeplatten vorm van die der menschen. Het hersenvolume bedraagt ca. 900 cm.³, dat der groote menschen daarentegen slechts 600, terwijl het volume bij den mensch toch minstens 1000 cm.³ bedraagt. De achterhoofdsknobbels moeten op dezelfde wijze als bij de apen aan den schedel geplaatst zijn, zoodat deze niet op de werkeloom balanceerde zooals bij den mensch, maar door sterke nekspieren en banden gedragen werd, zooals bij de apen. De onderkaak en het gebit zijn bijna volkomen menschelijk; de hoektand, bijvoorbeeld, is niet bijzonder groot. Het dijbeen blijkt volgens Dubois voor de voort-

Reconstructie anno 1900 van *Pithecanthropus erectus*, aanwezig in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden. Hoogte 1.70 Meter.

(Foto Zweers.)

een zekere mate van cultuur eigen maakt en zelfs reeds het gebruik van vuur gekend. Volgens Weidenreich staan deze beide vormen tot elkaar als twee tegenwoordige menschenrassen. Het dijbeen van *Sinanthropus* is met zekerheid bekend en is evenals dat van Java zeer gestrekt; dit is weer een sterke aanwijzing voor het bijeen behooren van de door Dubois gevonden schedelkap en het dijbeen.

Met veel ijver is verder gezocht naar overblijfselen van dezen aapmensch. Een Trinil-expeditie onder leiding van Mevr. Selenka in 1907 en 1908 boekte in dit opzicht geen enkel resultaat. In 1926 stuurde het persbureau Aneta een telegram de wereld in, dat Dr. Heberlein, gewestelijk gouvernementsarts te Soerabaja, bij Trinil een volledige schedel van *Pithecanthropus erectus* zou hebben gevonden. Aan de hand van de foto's kon Dubois echter uitmaken, dat het hier ging om een deel van het gewrichtshoofd van een opperarmbeen van een uitgestorven olifantengeslacht *Stegodon*, een als waarloos door inlandsche knapen achtergelaten stuk.

Het is Dr. Von Koenigswald mogen gelukken, in de jaren 1936 tot 1939 een gedeelte van een rechter onderkaak, een dertigtal fragmenten van een schedel (welke hieruit kon worden gereconstrueerd), en verdere schedelwand- en bovenkaaksbeenderen te vinden. Over de laatste vondsten waren in 1940 nog slechts

voorloopige mededeelingen gedaan. Dubois heeft tot zijn dood in 1940 toe de opvatting bestreden, dat deze resten tot denzelfden vorm als de door hem gevonden resten behoorden; het laatste woord is hier nog niet over gesproken.

„Maar wat bewijzen deze vondsten nu voor onze afstamming van de apen?“, zal de lezer wellicht vragen. De wetenschap kan hierop antwoorden: „Niets“. Dubois, en zeer velen met hem, beschouwden aanvankelijk dezen aapmensch als den werkelijk overgangsvorm tusschen menschen en mensch, de „missing link“ dus. Een felle strijd is hierover ontketend, waarin niet uitsluitend de feiten, waarvan de ware natuurvorser alleen mag uitgaan, meespraken. Weliswaar kan men het er over eens zijn, dat de aapmensch de bestaande kloof tusschen mensch en aap heeft versmald, doch over de plaats in het systeem bestond geen eenstemmigheid. Uit de woorden van den enkele jaren geleden overleden Franschen natuuronderzoeker Boule blijkt, hoe weinig deze vondsten in staat zijn om duidelijk te maken, hoe de mensch uit de apen zou moeten zijn ontstaan. Bezat men, zoo schrijft hij, alleen het schedeldak en de tanden, dan zou men van een grooten aap spreken; had men daarentegen alleen het dijbeen, dan zou men er een mensch van gemaakt hebben. Naast de auteurs, die *Pithecanthropus* in de stamlijn van den mensch plaatsen, staan zij, die hem op een dood-

loopenden zijtak van deze lijn zetten, of zelfs op een zijtak van de lijn die naar de gibbons voert. Volgens sommigen zou *Pithecanthropus* een idioot zijn geweest, en ook is de extravagante meening verkondigd, dat hij een kruisingsproduct van een mensch en een aap is!

Voortgezette studiën hebben Dubois er van overtuigd, dat zijn aapmensch geen echten overgangsvorm is in den zin van de thans niet meer houdbare theorie van Darwin. Volgens de theorie van Dubois komt de evolutie tot stand door sprongsgewijzen groei der groote hersenen met daarop volgende aanpassing. Wat de ontwikkeling van zijn hersenen betreft, staat *Pithecanthropus* tusschen de menschen en den mensch in, maar hij bezit daarnaast eigen kenmerken, aangepast aan zijn bijzondere levensomstandigheden.

Geen tweede vondst ter wereld heeft een dergelijke vermaardheid verworven als die van *Pithecanthropus*. Het aantal publicaties over dit probleem bedraagt thans reeds meer dan vijfhonderd. Geurende den oorlog heeft de stroom van geschriften over *Pithecanthropus* en de daarmee samenhangende vraagstukken begrijpelijkerwijze traag gevloeid, maar nu weldra de uitvoerige publicaties over de laatste in Indië gevonden resten tegemoet kunnen worden gezien, zal de belangstelling voor dit voor den mensch zoo fascinerende probleem ongetwijfeld weer opleven. H.

Van de Redactietafel

Een treffend staaltje van trouw

Menschen, die weinig of niet op de hoogte zijn van Indische toestanden, komen er licht toe de geheele inlandsche bevolking aansprakelijk te stellen voor de daden van terreur, welke thans op Java in het bijzonder aan de orde van den dag zijn. Onder omstandigheden als de huidige, vat men zijn oordeel wel eens al te gemakkelijk generaliseerend samen. Daarom dat wij hier iets willen ontleenen aan een particulier schrijven uit Indië, dat ons welwillend ter beschikking werd gesteld, waaruit zich een ander beeld met betrekking tot de houding der inheemsche tegenover de Hollanders naar voren dringt dan die, welke een al te eenzijdige berichtgeving in de dagbladen ons dagelijks voor oogen stelt.

„Mijn zuster, die thans gedurende 13 jaar in Indië woont, — aldus onze briefschrijver —, heeft van het begin af aan een Javaansch echtpaar in dienst gehad baboe en djongos. Ook bij de verplaatsing van mijn zwager van Java naar Sumatra zijn deze menschen met hen meegegaan. Ruim 3½ jaar geleden werd mijn zuster met beide kinderen in een vrouwenkamp geïnterneerd, terwijl haar echtgenoot naar een mannenkamp ging. In Augustus van dit jaar werden zij herenigd en zij keerden enkele weken daarop gevierd naar Padang terug. Hoe groot was hun verbazing en ook ontroering toen zij op den eersten dag van hun aankomst aldaar door hun oude bedienden werden verwelkomd. „Baboe had zóó naar de kinderen verlangd en hilde van

vreugde toen zij ze terugzag“, schreef mijn zuster”.

Tot zoover onze briefschrijver. Een treffend staaltje van trouw en aanhanke-lijkheid. Wij zijn ervan overtuigd, dat dit geen uitzonderingsgeval is en dat er vele voorbeelden zouden zijn aan te halen waaruit hartelijke wederzijdsche waardeering en een goede onderlinge verstandhouding blijkt. Het heeft echter zijn nut op dit oogenblik een geval als het bovenstaande naar voren te brengen nu in bepaalde defaitistische kringen in ons land over de Hollanders in Indië gesproken en geschreven wordt alsof zij er als beulen

en uitzuigers zijn opgetreden, — hetgeen dan nog maar zachtjes is uitgedrukt in het vocabulair van deze groepen.

Correspondentie

J. C. de V. Amsterdam: Wij zijn U zeer erkentelijk voor uw uitvoerig schrijven van 3 dezer. Met verschillende van uw suggesties zullen wij gaarne rekening houden. Wij stellen het op prijs uw brief persoonlijk te beantwoorden, maar wij mochten geen volledig adres aantreffen noch op uw brief, noch op de enveloppe. Wilt u ons dit nog even melden?

„MICKEY MOUSE-MONEY”

zooals de geallieerde soldaten het door de Japanners in circulatie gebrachte geld hebben gedoopt.

Malaka het oude Emporium van het Oosten

Het bericht, dat eenigen tijd geleden het Nederlandsche publiek bereikte, dat Nederlandsche troepen, alvorens op Java te kunnen landen, op het Britsche eiland Penang aan land zijn gezet, zal menig Nederlander even naar de kaart hebben doen grijpen, om zich te overtuigen, waar dit eilandje nu eigenlijk precies ligt. Had hij toen, alvorens den atlas weer dicht te klappen, zijn blik nog wat langs de Westkust van het schiereiland Malaka laten dwalen, dan was hij op ongeveer tweederde van den afstand Penang-Singapore een plaatsje tegengekomen, waarvan de naamsgelijkenis met het geheele schiereiland zijn aandacht even zou hebben getrokken. We doelen hier op het stadje Malaka, dat, thans aan de vergetelheid prijsgegeven, eertijds het machtige handelscentrum van Oost-Azië vormde. In een vorig artikel over het Maleisch werd reeds de aandacht gevestigd op de groote beteekenis, die de vroegere luister van Malaka voor de ontwikkeling van deze taal tot lingua franca van den Archipel heeft gehad.

Ook in ander opzicht is het echter interessant even bij de geschiedenis van deze plaats stil te blijven staan.

Het huidige Malaka is een doode stad. Aan weerszijden van het traag stroomende riviertje van denzelfden naam verheft zich de stad, die vroeger, door haar ligging aan den grooten verkeersader tusschen Z.-O.- en Z.-W.-Azië, het machtige

emporium van het geheele Oosten vormde. De Straat van Malaka is nog immer de groote handelsweg, doch de stroom van schepen richt zich thans op het nieuwe handelscentrum van Oost-Azië, de van koortsachtig leven kloppende Chinesezenstad Singapore, terwijl het stille Malaka aan zijn verlaten reede droomt van vroegere grootheid. Ten Zuiden van de uitmonding der Malakarivier ligt, tegen een zacht glooienden heuvel, de oude, nog door Nederlanders aangelegde Europeesche wijk. Het Hollandsche „Stadhuis”, een eenzame poort en op den top der heuvel, de in een krans van groen verscholen ruïne der Portugeesche kerk getuigen nog van de vroegere machthebbers. Aan de overzijde van het modderige stroompje gedeeltelijk op palen in zee gebouwd, ligt het vervallen door Maleiers en Chineezzen bewoonde stadsdeel (zie foto). Reeds in de Oudheid stond het Maleische Schiereiland bij de Hellenistische geografen als de Aurea Chersonessos („Het Gouden Schiereiland”) bekend, een naam, welke zijn verklaring vond in het goud, dat daar in groote hoeveelheden uit Monancabo (Minankabau) heette te worden aangevoerd. Ook werd door de uitermate gunstige ligging reeds zeer vroeg een levendige handel op zijn kusten gedreven. Aanvankelijk concentreerde deze zich op een Singapoera geheeten stad aan den Zuidpunt van het schiereiland, die echter in 1252 door het naijverige, machtige Hindoe-Javaansche rijk van Singasari werd verwoest. De Maleische heerscher week uit en stichtte in het

jaar daarop het huidige Malaka, dat wel dra het vroegere Singapoera in bloei verre overtrof en tot het groote handelscentrum der Oost-Aziatische wateren groeide. Hier verschenen uit het Westen de Arabische kooplieden, van ouds de specerijenleveranciers van Europa, terwijl uit het Oosten de Chineesche jonken van het oude Rijk van het Midden een dagelijkse verschijning vormden. Ook Voor-Indiërs, Perzen, Siameezen, Philippijnsche handelaren en de zeevarende volkeren van de Indonesische eilanden zelf bevolkten de bonte markt van Malaka, waarnaar de kostbare en kostelijke Oostersche waren van heinde en verre werden aangevoerd. Het Malaka van die dagen moet het exotische beeld der 1001-Nacht-Verellingen hebben geboden, een wereld van met kooplieden en waren dicht bezette jonken, van bonte en kleurige markten, een wereld van avontuur en onverschrokken zeemannschap. De Maleische heerschers, die den trotschen titel van „Sjah 'Alam” („Heer der Wereld”) voerden en welke macht zich langs de geheele kust uitgestrekte, bewoonden een paleis, dat de Maleische kroniekschrijver schildert als een zeventien zuilenrijen tellend bouwwerk, waarvan het uit koperen en tinnen platen bestaande dak, dat door een fonkelende roodkristallen spits werd bekroond, in zeven opeenvolgende lagen oprees, en waarvan de vergulde ramen waren beschilderd en de balken rijk gebeeldhouwd. Glanzende spiegels waren langs de wanden aangebracht, terwijl veertig vergulde deuren in rijk met houtsnijwerk versierde posten tot het inwendige toegang verleenden. Bijna tweehonderdduizend inwoners moet volgens inheemsche bron de machtige handelsstad op het toppunt van haar bloei hebben geteld, een omstandigheid, die den Sultan Mansur Sjah in staat stelde den Keizer van China eens een scheepslanding sago aan te bieden, waarvan elk korreltje door een inwoner van Malaka met de handen was gerold. Dit was het Malaka, waarheen in 1508 uit Lissabon 4 schepen werden gezonden om te trachten handelsbetrekkingen aan te knopen. De luister van de stad deed de Portugeezen alras besluiten dezen sleutel tot het Oosten in Portugeesche handen te brengen. Een vloot van 19 schepen, onder aanvoering van den doortastenden onderkoning Alfonso d'Albuquerque, verscheen in 1511 in de Malakaansche wateren, om na een verwoeden strijd de trotsche hoofdstad van het Maleische rijk voor den Portugeeschen koning in bezit te nemen. Ook onder de nieuwe machthebbers bleef Malaka echter de stapelplaats van Zuid-Azië, terwijl de Portugeezen het tot hun voornaamste bolwerk in den Indonesischen Archipel maakten. D'Albuquerque bouwde er het fort Famosa en stichtte een kerk, waarvan de bouwvallen thans nog aanwezig zijn. In 1559 werd het Portugeesche Malaka door den Paus verheven tot zetel van een bisschop, die den geheelen Archipel tot zijn diocees had, terwijl er tevens een Jezuïtencollege werd gesticht. De stad was thans „naest Mossambique ende Ormus die beste ende profytelickste voor de Capiteynen van gheheel Indien”, zoonals op het laatst van de 16e eeuw Jan Huygen

De stad Malacca, welke heeft binnen corten tijt soo grooten toeloop ghecreghen, duer die bequaemheyte ende wel ghelegentheyte van de plaats, dat die is geworden een van de beste ende principaelste Coninghrijcken van alle die omliggende quarten; hier is die stapel van gheheel Indien, China, die Eylanden van Maluco, ende ander omliggende Eylanden; (het) heeft grooten handel van alle schepen die gaen en comen van China, Molucos, Banda, Insulas Javas, Samatra, ende alle die omliggende Eylanden, als oock van Sian, Pegu, Bengala, Choramandel, ende Indien, lossen, vercoopen, coopen ende manghelen (= ruilen), en de grooten handel drijven waer van eenen grooten hoop schepen jaerlicks gaen en comen en aldaer laden en van alle natien van Orienten.
(J. H. v. Linschoten t.a.p.).

van Linschoten schreef *), terwijl hij van haar positie als handelscentrum opmerkte, dat „in Malacca so groote communicatie is van alle weghen, als in gheheel Indien” (zie ook het onderschrift der gravure). De talrijke bevolking van de stad bestond voor een belangrijk deel uit „de reysende man, die aldaer comen haer coopmanschap dryven, ofte die met haer schepen naer China, Molucas, ofte ander weghen willen, ofte vandaen comen, die alhier haer verversinghe nemen, ende moeten vertoeven den tijt van die Monsoyns, dat zijn winden die op haer tijt wayen, om hare vaert van d'een plaats op d'ander te volbrengen”, veelal een slag van lieden, dat uit „die gierigheyt ende begheerte van 't gewin alle dingen wagen, en alle perijckel licht achten”.

Voor de rijkbeladen retourvloot naar Lissabon, die jaarlijksch door alle deelen van het Portugeesche koloniale rijk werd samengesteld, werd ook in Malaka geregeld een galjoen „geladen ende afgeveerdicht, ende is altoos wel eens so rijk van alle costelicke waren ende specerijen, als eenigh schip, dat in Indien gheladen wert.” Het spreekt dan ook wel vanzelf, dat de eerste Nederlanders, die omstreeks 1600 in den Archipel verschenen, met leede oogen de bloei van deze machtige Portugeesche vesting aanzagen.

Weliswaar werden door de stichting van Batavia haar verbindingslijnen met de Molukken ernstig bedreigd, waardoor de luister van het oude emporium reeds eenigszins begon te tanen, doch het bleek overduidelijk, dat een Malaka in Portugeesche handen een zeer ernstige belemmering bleef vormen voor de monopolistische handelspolitiek der V.O.C. De eerste poging om in 1606 met een vloot van 11 schepen de vesting te veroveren mislukte, hetgeen verstrekende gevolgen voor Malaka had. De bevelvoerende admiraal Matelieff de Jonge, had immers de opdracht meegekregen, om bij vermees-

tering der stad, deze zoo veel mogelijk met Nederlandsche kolonisten te bevolken, wat van Malaka waarschijnlijk voor immer een stad van overwegend Nederlandsch karakter had gemaakt. Thans (1633) werd besloten om, door het Malaksch vaarwater te „bezetten”, de stad tot overgave te dwingen, hetgeen volgens spionnenberichten Malaka ook inderdaad „bijna in d'uyterste extremitet bracht”. Dit alles had Malaka's positie als wereldhaven uiteraard zeer veel schade berokkend en terecht kon in 1636 de Gouverneur-Generaal van Diemen dan ook aan Heeren-XVII melden: „Dese onse besettingh causeert seer slappe neeringh in Malacca, ende wij bevinden de negotie alhier in Batavia ter oorsaake van dien dagelijks accreseeert.” Tenslotte werd na jarenlange inspanning en een beleg van 5 maanden in 1641 de nog immer machtige vesting door de Nederlanders veroverd. De bloeiende handelsstad lag in puin en van de circa 20.000 zielen, die de stad aan inwoners telde, waren nog slechts 1400 over. Dezen slag heeft Malaka nooit overleefd en onder het Nederlandsche bewind is het steeds in belangrijkheid afgenomen. Al mocht in 1724 de bekende François Valentyn nog van de stad opmerken, dat „er nog van Bengale, Chormandel, Suratte, Persien, Ceylon, Java, Sumatra, Siam, Tonkin, Tjina, en van veel andere gewesten (handel) op is”, haar beteekenis als stapelplaats van het Oosten had zij voorgoed verloren. Toen dan ook in 1795 Malaka met de overige bezittingen der Compagnie in Britsche handen over ging, was het reeds geheel door het eenige jaren tyden door de Engelschen gestichte Penang overvleugeld. Gedurende het Engelsche interregnum liet Raffles in 1807 de vestingwerken slechten (op één poort na, die tot op den huidigen dag aan de Nederlandsche Compagnie herinnert) en wilde de stad zelfs doen ontruimen, hetgeen echter op verzoek van de bevolking geen doorgang vond. Toen tenslotte in 1818 Nederland het ontluiserde Malaka wederom bezette, was het reeds een doode plaats, die naast

het in 1819 gestichte Singapore uiteindelijk tot volslagen onbeduidendheid verviel. Eenige jaren later (1824) definitief in Engelsch bezit overgegaan, is Malaka nadien gebleven, wat het in den loop der eeuwen langzamerhand geworden was.

Een doode stad aan een verlaten reede, een stil, vriendelijk plaatsje, dat onder zijn oude, breedgetakte tamarindes droomt van vergane grootheid en uitstaart over de zee, waar aan den verren horizon het wereldverkeer langzaam voorbij glijdt.

Br.

Uit de West

Wist Gij

dat er in Suriname sedert 1650 tot heden 57 gouverneurs, van wie 50 Nederlandsche (31 burgers en 19 militairen) en 7 Engelsche (militairen) gouverneurs? het gewest zijn overleden?

dat van de 26 ad interim gouverneurs er 8 Nederlandsche en 2 Engelschen in het gewest overleden?

dat de laatste (a.-i.) gouverneur die op 18 September 1924 in Suriname overleed mr. L. J. Rietberd was?

dat Abraham Crynssen in naam van Zeeland Suriname op de Engelschen veroverde op 27 Februari 1667 met verlies van slechts één man en dat het behoudens twee tusschentijdperken (1799—1802 en 1804—1815) met Nederland verbonden is geweest.

dat de eenige gouverneur die op 19 Juli 1688 vermoord werd Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck was, de pionier gouverneur, die een derde van de kolonie in eigendom bezat?

dat het gemengd bedrijf (der vaartuigen) in 1939 te Nickerie een droogdok heeft aangelegd?

dat het vice-consulaat van Groot Brittanje, in 1927 opgeheven, in 1939 is hersteld?

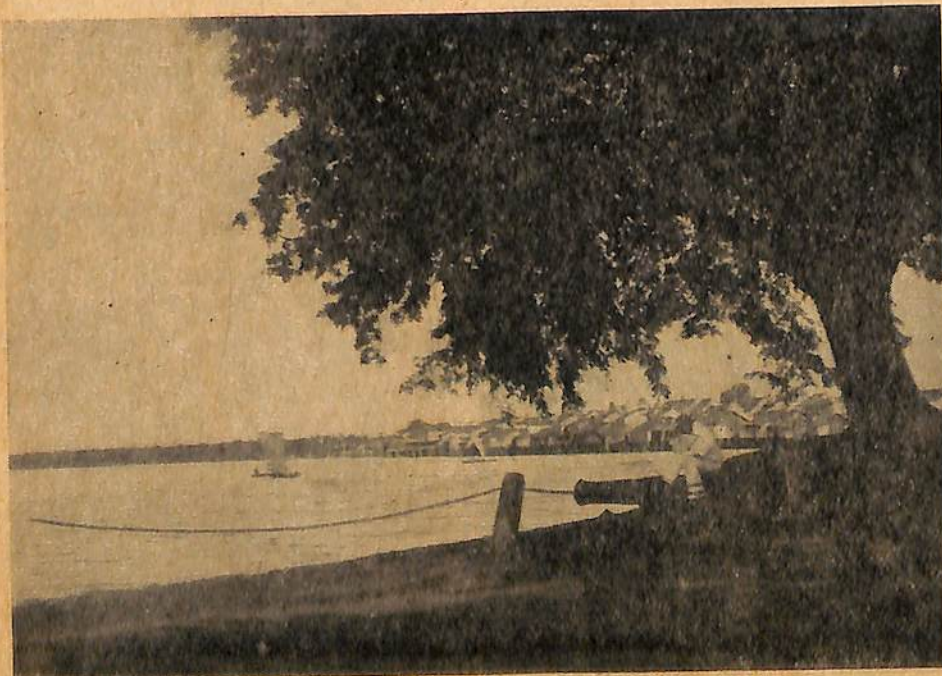
dat de heer M. Heijde in 1939 te Paramaribo een tentoonstelling van 1000 Surinaamsche insecten heeft gehouden?

dat in 1938 te Paramaribo een Oranjententoonstelling gehouden is?

dat een dochtermaatschappij van de Pan American Airways in 1941 het prachtige vliegveld heeft aangelegd op Zanderij, ongeveer 48 K.M. buiten Paramaribo gelegen, met een startbaan van een mijl lang?

dat het gouvernement van Suriname een half miljoen besteed heeft voor verbetering en uitbreiding door het departement van Openbare Werken van het bestaande wegdek tot „Onverwacht” 32 K.M. buiten Paramaribo gelegen, op weg naar het vliegveld op Zanderij?

dat Suriname in die jaren een som van f 5.346.000 aan defensieuitgaven besteedde en het Rijk f 21.740.000?

HET HUIDIGE MALAKA.

(De boom staat op de plaats van het bastion in het midden der gravure.)

Als het in Indië eens te warm is

Ik kan niet zeggen, dat ik het in de(n) Oost vaak te warm heb gehad, maar een enkele maal was het er wel eens „bij de badraven af”, zooals ze bij de Marine zeggen.

Het gekke is, dat de thermometer je dan in den steek laat.

Op de „padang”, dat is een met alang-alang begroeide, dorre hoogvlakte, kan hij gemodereerd 115°, ja 120° aanwijzen in den Oostmoesson, zonder dat je er erg in hebt.

De lucht kookt dan zichtbaar; door je schoenzolen heen voel je den brand van den gloeienden bodem en de heele fauna houdt zich koest, behalve de insecten, voor wie het niet te warm zijn kan. Je transpireert als neen, daar is geen goede vergelijking voor te vinden; ik kan alleen zeggen, dat het niet druppelt maar gutst van je lichaam. Maar het is een weldaad; het verdampende vocht onttrekt warmte aan de huid en hoe warm het ook moge zijn, toch doet de hitte niet onaangenaam aan.

Aan boord, vooral in een haven, kan het in de Oostmoesson ook raak zijn. De matroos, die in het vaderland zijn belevenissen vertellend, beweerde, dat het anker op de rusten (ligplaats van het anker op een zeilschip) smolt, overdreef ontegenzeggelijk, maar het pik van de deknaden deed het zeker. Doch als de atmosfeer maar droog was, vergat men het leed spoedig, want als de „koperen ploert” (zon) onder de kim was, werd het weldra heerlijk koel.

Heel anders is het, als de lucht van waterdamp verzadigd is. Een uurtje na den middag wijst de thermometer misschien maar 92° aan, een temperatuurtje dat er ontegenzeggelijk zijn kan, maar waarvoor een Indischman niet uit den weg gaat.

Vocht belemmert echter de transpiratie en men ademt geen lucht in, doch slikt moddervette, warme olie, die achter in de

keel blijft steken. De zon schijnt door een dunnen nevel; het is of de stralen je niet rechtstreeks bespieden, maar of de nevel ze opstuwt tot golven vuur, die je als een branding overstromen en je nauwelijks tijd laten, tusschen de rollers door, even adem te scheppen.

Als de zon daalt.....

Als de zon weg is, wordt het eigenlijk nog erger. Het koelt 's nachts nauwelijks af; het kwik daalt niet lager dan 85° en met zoo'n temperatuur is het in bed niet te harden. Je woelt er in rond van de ééne doornatte plek onder je hals en je lendenen terug naar de vorige, en je „goeling” (kussen tusschen de knieën) wordt een dweil. Men slaapt niet, men is ook niet goed wakker; wie er vatbaar voor is, schrikt telkens op van nachtmerries. Bij de eerste schemering kruip je loom van achter de klamboe, zonder moed voor de dagtaak, en ook het mandien stimuleert die niet. Het „sirammen” (begieten) met lauw water is even weezinwekkend als het drinken van een teug warm water. Het afdrogen is een straf, daar het wrijven met den badhanddoek de door „rooden hond” geteisterde huid vreeselijk doet jeuken.

De anders zoo heerlijke versnapering van den Indischen morgen, de geurige koffie, laat een wrang-bitteren nasmaak na; de ochtendsigaar brandt slecht, want, al komt zij kurkdroog uit de stopflesch, binnen een paar minuten kan je haar om je vinger winden en maakt je misselijk.

Het brood is schimmelig en klef, de boter ranzig en vloeit van het botermesje. En zoo komt men op zijn werk met een humeur als een smid, met een neiging om ondergeschikten af te snauwen en meerderen eens ongezoeten de waarheid te zeggen.

Je schrijft niet op papier, maar op vloeit; de pen scheurt er vezels uit; en

waar je hand rust bobbelt het papier op en je schrijft hatelijke dingen, zooals: „dat in den laatsten tijd den toon uwer brieven niet correct is „of” dat ik mij genoodzaakt zie U er voor de laatste maal op te wijzen, dat uw maandrapport steeds te laat wordt ingediend”.

Ik heb jaren lang een brief bewaard van een employé, dien ik erop gewezen had, dat hij niet vier onderwerpen in één nota moest behandelen. Hij antwoordde mij tijdens zoo'n hittegolf spinnijdig: „Dat is beter dan vier nota's te verkwisten aan één onderwerp!”

En klassiek is het verhaal van den militairen commandant, die, wanhopig van de hitte, den civiel-gezaghebber, wiens koe graasde op het bastion van de benteng, schreef: „Ik duld niet langer, dat civiel vee militair gras vreet.”

Warmte-psychose.

Van warmte-psychose maakte ik twee staaltjes mee, die het navertellen waard zijn.

Het eerste geval speelde zich niet in den Oost af, maar op weg daarheen, in de Roode Zee.

Het was in Augustus en dan is het er balsemiek. Wij hadden in het noordelijk gedeelte geen wind, zoodat de vaart van de mailboot tenminste nog een zuchtje opwekte, maar in het zuidelijk deel kwam er een briesje van achterin, dat werd doodgelopen door het schip, zoodat het wel leek, of er bij den vochtigen zonnebrand nog de hitte van de stoomketels en de uitwaseming van de boot en allen, die meevoeren, bijkwamen.

Het was voor iedereen erg, maar de een voelde de ellende natuurlijk meer dan de ander. Ik voor mij, een aanhanger van het „Couéén”, als ik tenminste niet ziek ben, hield mij best. Te kooi suggereerde ik mij, dat ik bij Van Heemskerck en Barents in het „Behouden Huys” op Nova-Zembla bij het houtvuur zat, zoodat ik mijn schenen schroeide, terwijl zich ijzige rijp op mijn kuit afzette. En aan dek bedroog ik mijn dorstige keel met gloeiende thee. Dat hielp wel even en toen het mij al te bar werd, probeerde ik een „remede heroique”. Ik vroeg den chef van de machinekamer of ik een kijkje op de „plaat” (stookplaats voor de ketels) mocht nemen. De man keek mij aan, of ik gek geworden was, maar hij gaf zijn toestemming.

Wat ik op de plaat zag en voelde, maakte dat ik al het gemopper der passagiers over de hitte in de Roode Zee, kinderachtig, ja ongepast vond. Ik zie nog de bijna naakte stokers, stroomend in hun zweet, zwoegen met rieken en schoppen voor de laaiende vuren, er de fut inhoudend met mokken vol gortwater met wijn en ongetelde boterhammen met dikke reepen vet spek belegd.

Had Dante naast mij gestaan, dan had de plaat hem wis en zeker geïnspireerd tot het bezingen van een nieuwen hellekring, waarheen de moderne technici verwezen worden, die het van God gegeven zeilschip, dat te slim was om zich in de Roode Zee te wagen, opofferden aan de machine. Die kring zou daadwerkelijk in een behoefte voorzien, want ach, de moderne techniek heeft al heel wat menschenlevens op haar geweten.

MENDJARMEER BOVEN WONOSOBO.

Maar, laat ik niet afdwalen. Dankbaar met mijn lot, kwam ik weer aan dek en mijn eerste werk was een jonggehoestel „totoks” (nieuwelingen) een hart onder den riem te steken. Het zag er zelig met die menschjes uit.

Zij hadden gedroomd van „schuitje varen en theetje drinken”; zij had ons in de salon voorgezongen van de lotusbloem „in der Sonne Pracht” en hij wist „an den Fluren des Ganges den schönsten Ort”, maar de eerste kennismaking met de tropen viel heerlijk tegen.

Nog nooit hadden de parkieten een scherp woord gewisseld, maar nu regende het humeurige opmerkingen en scherphedjes. Zij: „Alfred drink niet zooveel whiskey-soda's; je weet dat je niet tegen alcohol kunt”.

Hij: „Lizzy, je maakt je maag overstuur met die plassen ijskoude limonade en lig niet zoo ongegeneerd in je stoel: je hebt heusch al weinig genoeg aan!”

En, of ik nu al zei, dat de stokers het heel wat erger hadden, het hielp niets.

„Zij zijn er aan gewend” bromde Alfred wreed en nog wreeder was Lizzy's repliek: „Ik wou dat zij tweemaal zoo hard stookten, dan waren wij eerder uit die hel verlost.”

Met de menschen was dus niet te praten en ik was blij, toen zij hun hut opzochten.

Het gebeurde in een zwoelen nacht.

Wat daar in den zwoelen nacht gebeurde, hoorde ik den volgenden morgen.

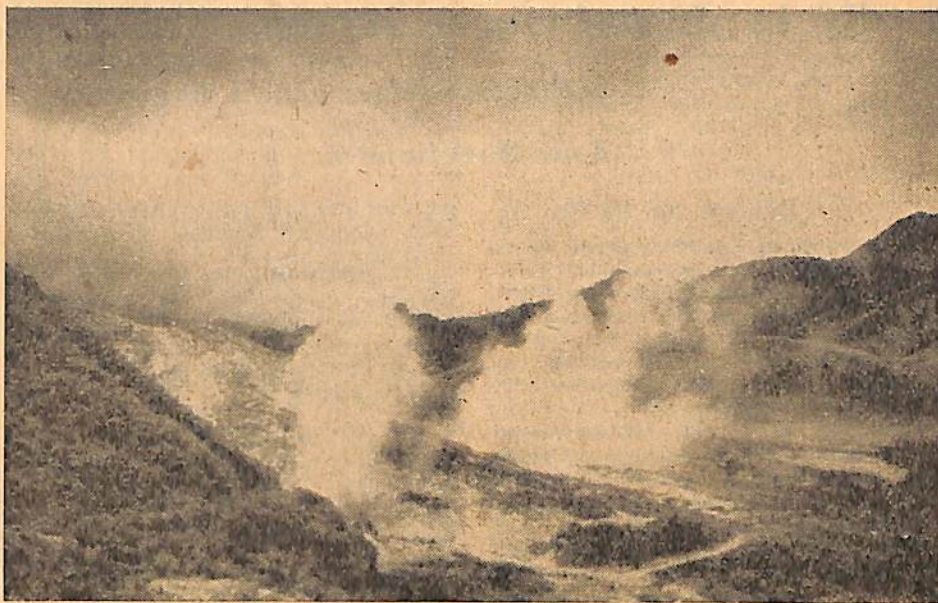
Het echtpaar ging te kooi met minder dan weinig bedekt; zij in haar bed onder de patrijspoort, die uitzag op het smalle gangetje tuschen het dekhuis en de verschansing, dat door niemand betreden mocht worden en dan ook door een hekje was afgesloten; hij in de kooi dwars op de hare.

Ik moet de situatie zoo nauwkeurig aangeven, opdat de lezer niet geloove, dat het jonge vrouwtje zich schaamteloos te kijk legde; zij mocht er zeker op rekenen, dat men zich hield aan het bordje „Verboden toegang” op het hekje.

Maar in deze rekende zij buiten den waard, in casu de abnormale hitte, die abnormale gevoelens en perverse sentimenten wakker roept in onevenwichtige naturen.

Zoo'n type nu was er blijkbaar aan boord en die ontvluchtte in het holst van den nacht zijn zwoele kooi, sloop over het verlaten dek, klom over het hekje en vergastte zich met een kijkje door de wijd openstaande patrijspoorten op de schoone Eva's onder de passagiers, die zich van het lichtste hulsel ontdaan hadden. De liefhebberij is heusch niet zeldzaam lezers: de wereld herbergt rare kostgangers. In Alfred en Lizzy's hut was het schemerig door het licht in de hut-tengang, dat filterde door het roosterwerk boven de deur. Het was er stikkend benauwd, maar doodstil. Want bij Alfred deed zich de invloed der vele splitjes (whiskey-soda) gelden en Lizzy had allen moed verloren en lag wezenloos naar het poortje te staren.

En daar zag zij ineens in de onbestemde schemering, een kop door de opening steken. Zij schrok te hevig om te gillen; zij was verstijfd van angst en zoo staarde zij een paar seconden, die haar uren leken, in den saterkop, tot deze zich terugtrok.

KAWAH DIENG PLATEAU.

Toen eerst schepte zij moed; met één sprong vloog zij uit bed en op de kooi van haar man en schudde hem heel onzacht wakker. Dat was een heele toer en het gelukte ook maar half hem uit zijn halven zwijmel te ratelen met een onsaamenhangend verhaal over het gebeurde.

Kribbig bromde hij terug: „Je zag spoken kind; wie heeft er nu in die godvergeten hitte lust naar naakte meisjes te kijken. Ga jij nu maar rustig slapen; ik zal wakker blijven en mocht er werkelijk een vent komen koekeloeren, dan zal hij het bezuren.”

Die mannaantal stelde Lizzy gerust. Vol jeugdijg vertrouwen in haar sterken man dommelde zij, ten spijt der hitte, in en Alfred waakte..... Maar ja, de geest was wel sterk, maar sterker was de geest van de whiskey en zoo duurde het niet lang, of ook Alfred zonk in Morpheus' armen.

Of hem toen een nachtmerrie besloep, weet ik niet, maar plotseling schrok hij, badend in het zweet, wakker en wat hij zag, deed hem de haren te berge rijzen. Voor hem, bij het hoofdeinde van Lizzy's bed, zag hij in het schemerige licht, een witte gedaante met een pikzwart hoofd roerloos staan. Wat moest hij doen, spierpoedel naakt en ongewapend als hij was, terwijl misschien de inbreker al den scherpsten dolk op het hart van zijn vrouw richtte. Lizzy lag roerloos, God wist wat er wellicht al gebeurd was.

Gelukkig was Alfred geen lafaard; spoedig vervaagde de nevel voor zijn gesmolten brein en kon hij weer logisch denken. Hij moest zelfs glimlachen om zijn dwaasheid te gelooven, dat er midden op zee een moordenaar zijn hut zou binnendringen. „Die vent moet een door de hitte bevangen slaapwandelaar zijn”, bedacht hij, want aan tafel had hij gehoord, dat er dikwijls in de Roode Zee geslaapwandeld werd. En ook was hem toen verteld, dat men zulke patiënten heel voorzichtig behandelen moest en vooral niet met een schok wakker maken. Dies stond hij stilletjes op, schoot zijn slaapproek en kabaya aan en sloop op de roerlooze gedaante toe, met de bedoeling hem met een zoet lijntje uit de hut te

loodsen. Zacht legde hij de hand op diens schouder en hij greep..... een kapstok vast, waarover Lizzy's nachtpon hing, gekroond door haar hoed, die in dien tijd van groote afmeting was.

„Potverblomme!” knalde het van zijn lippen en meteen schrok Lizzy klaar wakker, knipte het lampje aan en zag haar man „bête” naar de nachtpon kijken. Had Alfred nu maar den moed gehad zijn dommen streek op te biechten, dan hadden de passagiers nooit zijn avontuur met den slaapwandelaar gehoord. Doch als jong echtgenoot bang voor zijn prestige, dischte hij het sprookje op, dat de schurk, die Lizzy zoo'n schrik op het lijf gejaagd had, weer zijn kop door de patrijspoort had gestoken, maar verdwenen was, vóór hij hem in het nekel had kunnen grijpen. Om zijn figuur te redden zei hij verder: „Ik ga even naar dek om om den kwartiermeester van de wacht te vragen beter op het gangetje te letten.”

Die kwartiermeester vertelde mij den volgenden dag, dat „die baar” van hut 25, het „bezu” door de hitte te pakken gehad had.

„Met die passagiers, meneer, heb je altijd wat te stellen” zei hij. Is het volle maan dan zijn ze krolsch en heb je nachtwerk om de verliefde paartjes van het sloependek te weren en in de Roode Zee worden ze mesjogge en zien ze de raarste dingen of ze delirium hebben. Deze kwam me vertellen, dat er een gladakker door zijn patrijspoort zijn vrouwtje begluurde. 't Kan zijn, zij is de zonde waard, maar makkelijk kom je anders dat hekje niet over. Ik heb hem zoet gehouden met de belofte, dat ik hem een blikje met een papje menie met zwartsel en een kwast zal brengen. Komt die grapjes weer en duwt hij hem de kwast in zijn toet, dan krijgt hij de verf in geen week van zijn bakkes en wordt makkelijk herkend.”

De hitte in de Roode Zee maakt de menschen zoo dwaas, dat Alfred met zijn pot verf zeker de wacht gehouden zou hebben als de kwartiermeester woord gehouden had. Maar hij deed het niet en ontweek Alfred. Zou die grapjas misschien de schuldige geweest zijn?

(Wordt vervolgd.)

Indië in de twintiger jaren

VI.

Journalistieke en andere herinneringen

door Boekitangin

Ridders van de Pen. II.

Wie schrijft over Indië tusschen '20 en '30, en daarbij vooral journalistieke ervaringen ophaalt, moet of hij wil of niet ook stilstaan bij het driemanschap dat zijn stempel gezet heeft op die periode: Wybrands, Berretty en Zentgraaff. Of zooals de krantenlezer hen destijds kende: K. W., D. W. B. en Z.

Zij hadden in karakter en levensloop veel gemeen. Het waren drie selfmade men, drie autodidacten, drie publicisten van formaat, drie gehailde jongens, drie groote heeren van de pers-jungle wier speer altijd gevolgd werd door een zwerm jakhalzen en hyena's belust op afval van de buit.

Berretty was de geniaalste, Wybrands de dictatoriaalste, Zentgraaff de brutaalste. Overigens hadden ze alle drie een vleugje genialiteit (in den zin van het Fransche „génie"), alle drie traden ze dictatoriaal op, en alle drie waren ze brutaal als de beul. Ik heb Zentgraaff eens op ons kantoor, terwijl Zaalberg aan zijn schrijftafel zat te schudden van het lachen, telefonisch een eerzaam ambtenaar hooren uitkafferen dat de stukken er af vlogen, onder het mom van assistent-resident van de politie— een niet bestaande functie maar waarmee hij den ander volkomen overdonderde. K. W. zette als het hem lustte een grooten mond op tegen den Landvoogd in eigen persoon, en Berretty stelde er een eer in nog een stapje verder te gaan dan Bismarck die tenminste voor O. L. H. nog wel zijn knieën wilde buigen. In hun kring konden ze niemand boven of naast zich dulden, vandaar ook hun tallooze botsingen onderling.

Berretty was de beste organisator, K. W. de beste polemist, Zentgraaff de beste reporter. Berretty was de meest ambitieuze, K. W. de meest egocentrische, Zentgraaff de ridderlijkste. Toch werden ook van Berretty en Wybrands ridderlijke staaltjes verteld, kon men Wybrands en Zentgraaff allerminst van ambitie gespeend noemen, en waren Zentgraaff en Berretty er evenmin als Wybrands ver van af zichzelf als centrum van het heelaal te beschouwen. Berretty had de meeste menschenkennis, K. W. de klaarste stijl, Zentgraaff het beste inzicht in Indische toestanden en verhoudingen. Het zou moeilijk zijn te zeggen wie van de drie de minste last had van scrupules. Even moeilijk als vast te stellen wie van de drie, wind en weder dienende, in staat was tot het royaalste gebaar. Vast staat dat Berretty er altijd de meeste munt uit sloeg: hij zorgde wel dat zijn gestes aan de groote klok kwamen. Toen een van zijn medewerkers, van wien hij na een even heftige als onverkwikkelijke ruzie gescheiden was, en die hem zwart gemaakt had als de zonde, met zijn gezin te Priok embarkeerde, geviel het dat een deurwaarder verscheen om beslag op zijn bagage te leggen, want hij had geen geld en legio schulden. Er was maar één man aan boord die hem helpen kon: Berretty. En Berretty hielp, doch zette het in kleuren en geuren in zijn Aneta-bulletin. Ik

moet erbij zeggen dat de ander, nog geen week nadat zijn schulden voor hem betaald waren, alweer aan 't complotteeren was geslagen, hetgeen onmiddellijk aan Berretty was overgebrieft. Maar of hij, zonder dat complot, zijn edelmoedige geste verzwegen zou hebben, meen ik toch te moeten betwijfelen. Er zat te veel reclame-muziek in.

Berretty, Wybrands, Zentgraaff..... figuren van een wel zeer on-Hollandsche zwier, drie genadelooze vrijbuiters, drie gehailde jongens wien het vak geen windeieren legde, maar ook drie pioniers die elk op hun wijze diensten hebben bezwezen aan de publieke voorlichting.

Den Berretty uit de eerste heroieke periode van het Aneta-bedrijf heb ik niet gekend. Toen ik hem voor het eerst ontmoette was hij al bezig met de verbouwing van het bescheiden kantoor aan Pasar Baroe tot het pompeuze *building* — het billeding, zeiden zijn vijanden — dat overdag door zijn proprieties, 's avonds door het néon-licht — het eerste in Indië — aller blikken tot zich trok. Later kwam er nog een sirene van orkaankracht boven op het dak. Zijn carrière was verbijsterend geweest. Van klerkje bij de Post was hij via het Nieuwsblad, waar Zaalberg hem het a.b.c. van 't vak geleerd had, een machtig man geworden, die de bladen meesterlijk tegen elkaar wist uit te spelen en altijd zijn zin doordreef. Hij reed in een imposante wagen, een roode Hansa Lloyd die een parvenu-achtigen indruk maakte, zooals trouwens zijn heele bedrijf. Hij werd al gehaat, belasterd en benijd. Maar dat had geen invloed op Berretty. Zijn lijfspreuk was: Liever benijd in een Hansa Lloyd dan beklagd in een sado'tje. En zoo is het tot zijn dood toe gebleven.

Intusschen profiteerde de krantenlezer van zijn durf, zijn vindingrijkheid, zijn

originaliteit, zijn pushing power. Het valt niet te loochenen dat de Indische berichtgeving, althans wat snelheid betreft, door hem op een ongeëvenaard hoog peil gebracht is. Aan den anderen kant zette hij een domper op het eigen initiatief van vele redacties, voor wie Aneta de groote copy-leverancier werd. Berretty zorgde niet alleen voor binnenlandsche en buitenlandsche telegrammen, hij gaf ook volksraadsverslagen, en volksraads-overzichten, en stadsnieuws, en gemengde berichten, en verslagen van lezingen, vergaderingen, wedstrijden. Als men hem erom gevraagd had zou hij ook hoofdartikelen hebben verstrekt.

En daar was hij nog niet mee tevreden. Van nieuwsbureau werd zijn bedrijf tevens advertentiebureau, en wel advertentiebureau met een schier monopolistische positie. Hij pachtte de advertentiepagina's van sommige bladen, hij verzorgde de publiciteit van allerlei groote lichamen en zijn invloed in de krantenwereld, en daarbuiten, steeg met den dag. De bladen vonden dit niet erg aangenaam en waagden soms een schuchtere poging om zich aan zijn greep te onttrekken. Maar altijd bleef het bij een poging. Wie niet naar Berretty's pijpen danste liep kans plotseling in de kolommen van zijn concurrent een speciale dienst te zien verschijnen met exclusief nieuws dat juist het belangrijkste was van het oogenblik, of hij werd voorbijgegaan bij de reclamecampagne van een of ander groot concern. En dan ging hij in 's hemels naam maar weer haastig zoete broodjes bakken tegenover den geweldenaar van Pasar Baroe.

Natuurlijk zou Berretty's machtspositie nooit mogelijk zijn geweest zonder de blijvende verdeeldheid van de bladen onderling. Hij wist de vorming van een eenheidsfront altijd te verhinderen. Als Berretty op leven en dood vocht met een groep bladen was, er altijd een andere groep die hij tijdig op zijn hand had weten te krijgen. Daarbij kwam dat de lezerskring in Indië beperkt en het aantal dagbladen te groot was. Te Batavia verschenen er in mijn tijd al vijf, de kleinere niet meegerekend, die stuk voor

KAWAH DIENG PLATEAU.

stuk financieel veel te zwak waren om Berretty blijvend het hoofd te bieden. Soms hield een enkele het been stijf, om vroeger of later te ondervinden dat hij met een veel te gehaaide tegenpartij te doen had. Zoo herinner ik me dat vertegenwoordigers van twee der grootste Bataviasche bladen naar Semarang reisden om daar met de directie van de Locomotief een ernstig woordje over Berretty's bedenkelijke faits et gestes te gaan praten. Voor ze in Tjikampek waren had Berretty al lucht van de zaak. Hij belde meteen de Locomotief op, die van het aanstaand bezoek blijkbaar onkundig was gelaten, kreeg gedaan dat het blad zijn contract met Aneta verlengde en... le tour était joué. Toen de Bataviasche heeren te Semarang arriveerden merkten ze al spoedig dat daar voor hen niets meer te bereiken viel.

Zoo omstreeks 1922 ging Berretty, wiens taak als directeur van een nieuwsbureau ten opzichte van de bladen toen in wezen een dienende moest zijn, z'n eigen klanten concurrentie aandoen. Hij liet, na een reclame-actie van voor Indië ongekende omvang en intensiteit, waarbij onder meer in één nacht alle monumenten en standbeelden en zoowat alle winkelruiten van Noordwijk en Rijswijk met slagzinnen werden volgekalkt, een eigen weekblad verschijnen, de spoedig berucht geworden Zweep, onder redactie van Jan Karwats. Het zou in den trant van de Parijsche boulevard-blaadjes geredigeerd worden: pittig, pikant, actueel, sensationeel, en dit program bleek voor Indië zoo aanlokkelijk dat de abonneementen binnenstroomden en het personeel van Aneta dag en nacht bezig was met het inboeken van de postwissels. Parallel daarmee vloeide de stroom advertenties. Want Berretty was niet alleen in de krantenwereld een machtig man; ook de zakenmensen achtten het geraden met hem op goeden voet te blijven. Wie herrie met hem had kon zijn biezen wel pakken want hij stond alleen. Daarom was een aai of een striem met de Zweep doorgaans al voldoende om de recalci-tranten tot rede te brengen. Wat dit martelwerktuig in de hand van een gewetenloos scribent beteekende moest bijvoorbeeld de toenmalige directeur van Hotel der Nederlanden ondervinden. Het hotel had altijd een goeden naam gehad, niet ten onrechte naar ik uit eigen ervaring weet. Maar de Zweep ontdekte dat het in staat van vervuiling verkeerde, nam foto's op van doode ratten, die in de keuken waren gevonden, en maakte een geweldige ophef van enkele ziektegevallen die zich hadden voorgedaan, kortom, Jan Karwats ontketende een paniek onder de gasten. Het hotel liep leeg, en de directeur, een zeer achtenswaardig man, kwam op straat te staan. De laatste keer, dat ik hem ontmoette, liep hij loten te venten in het Deca Park.

Na dit geval van de Nederlanden verdween ook het laatste zweempje van verzet bij de meeste zakenlui. Als de Aneta-knokploeg ten tooneele verscheen, om advertentiecontracten af te sluiten, was het pleit meteen beslist. De Zweep was in den korten tijd van haar bestaan een goudmijn. En het was juist iets voor Berretty om dit aan de groote klok te hangen. In een van zijn bulletins kan men lezen wat hij aan zijn medewerkers betaalde. Want ook dit was weer reclame.

X zeshonderd gulden per maand plus zooveel procent provisie, Y duizend gulden plus zooveel provisie, Z vijftienhonderd gulden plus een aandeel in de winst..... Ja, er ging wat om op dat kantoor.

Maar al konden zijn menschen de lawine van abonneementen bijna niet verwerken, voor Berretty ging het nog lang niet hard genoeg. Hij dwong de van hem meest afhankelijke bladen — en sommigen verschenen alleen bij zijn gratie — de Zweep als Zondagsbijvoegsel onder hun abonné's te verspreiden, en hij wist van een aantal vakorganisaties gedaan te krijgen dat ze een collectief abonnement namen voor al hun leden. Zoo steeg de oplaag van de Zweep tot het voor Indië fabelachtige totaal van bijna vijftieng duizend, dat was drie of vier maal zooveel als alle andere weekbladen samen.

Dit geweldig succes heeft Berretty echter geen blijvend voordeel verschaft. Integendeel vormt de Zweep-episode een heel zwarte bladzijde in de geschiedenis van Aneta. Het ding zag er technisch goed verzorgd uit, maar de inhoud stond op een laag peil. Afgezien van de onbehoorlijke en zelfs schandelijke persoonlijke aantijgingen maakten de uit het Fransch vertaalde Grand Guignol verhalen, die zich op de grens van de pornografie bewegen, het blad tot een schotschrift dat in een fatsoenlijk gezin niet thuis hoorde. Indien Berretty dit zelf al niet voelde, zoo was hij toch gewiekst genoeg om te begrijpen dat hij bezig was zijn eigen positie onherstelbaar te schaden, en toen dit eenmaal was beseft duurde het niet lang meer of het knallen van de zweep verstomde. De ontkenning werd aardig getypeerd door den redacteur van een klein blaadje te Semarang die vrijwel niets te verliezen had en daarom Aneta wel aandurfde. De groote man is nu niet meer Jan Karwats maar Jan Sta-wrak, schreef hij. Berretty had gevoel voor humor en zal wel de eerste geweest zijn die er om lachte.

Nadien maakte hij nog twee of drie maal een groote crisis door. De strijd tegen de met zijn hulp opgerichte Indische Courant werd hem bijna noodlottig, en nog veel zwaarder kreeg hij het te verduren toen Zentgraaff een geweldigen aanval lanceerde met een brochure, waarin op onbarmhartige wijze zijn doopceel gelicht werd, en die de regering noopte een enquête in te stellen. Een oogenblik kon men hopen dat hiermee het einde van de Aneta-racket gekomen was. Maar Berretty had vele en goede relaties, hij kwam ook deze crisis te boven en zat spoedig weer even hoog te paard als vroeger.

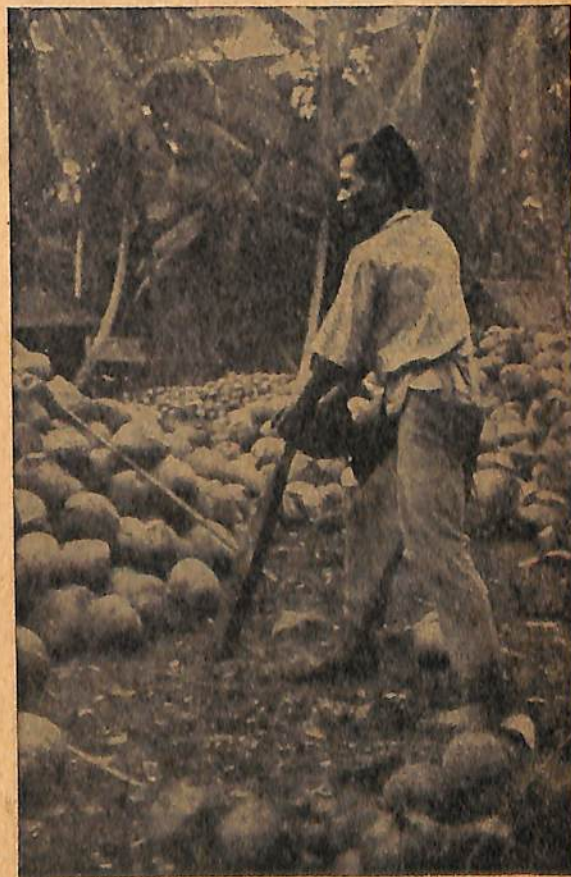
Het geheim van zijn slagen moet zoowel gezocht worden in de omstandigheden als in zijn groote gaven en in het ontbreken van bepaalde moreele remmen. Berretty was een dynamische, fascinerende persoonlijkheid die zelfs een zekere grandeur wist te behouden als hij blunderde. Hij maakte fouten, doch maakte zich niet belachelijk. Ik heb hem eens een rede hooren houden aan een maaltijd ter eere van Lord Northcliffe in de Concordia. Hij sprak geen al te best Engelsch, en aangezien hij te trotsch was om hulp van anderen in te roepen was het af en toe een allerzonderlingst taaltje dat hij gebruikte. En toch deed hij het met zooveel zelfverzekerdheid en met

zooveel zwier dat de rede een succes was en de persmagnaat het niet beneden zich achtte hem volkomen au serieux te nemen. Het vertrouwen in eigen kracht was, in het leven van Berretty even doorslaggevend als het gemis aan scrupules dat zijn daden kenmerkte. Als het moest ging hij over lijken.

In den winter van 1934 reisde Berretty per vliegtuig naar Indië waar nieuwe gevaren zijn stichting bedreigden. Hij was toen niet meer de luchthartige charmeur die zijn vijanden glimlachend beentje lichtte en een incarnatie van het succes leek. Geld, macht, de mooiste auto, de mooiste vrouwen, de mooiste villa en nog zooveel meer superlatief genot, het had hem tenslotte toch geen volkomen bevrediging kunnen schenken. Hij was vergeleken bij vroeger doffer, grimmiger, verbeterer. Maar de oude energie was intact. Onder de tot onherkenbaar wordens toe verschroeiide lichamen in het wrak van de Uiver was er een dat een verbogen schrijfmachine op de knieën hield. En ik voor mij houd het er voor dat dit het stoffelijk hulsel was van Dominique W. Berretty, vrijbuiters en racketeer, maar ook man van singuliere gaven.

Na zijn dood bleek dat de Indische regering toch niet onbeïnvloed was gebleven door Zentgraaff's onthullingen in diens befaamde brochure. Want zij zorgde er voor dat de vermetele vrijbuiters aan het hoofd van Aneta werd opgevolgd door een dominee.

Ook regeringen vallen soms van het ene uiterste in het andere.

KLAPPEROOGST
(cocosnoten).

Echo's uit de Perswereld

In het weekblad „*Je Maintiendrai*”, het orgaan van de Nederlandsche Volksbeweging, komt, in het nr. van 7 dezer, een „Brief uit Batavia” voor, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Is Indië ziek?”

Kan men puberteit een ziekte noemen? Indië is in zijn „Sturm und Drang”-periode. De leiding verkeert er in, het volk veerkeert erin. De massa: het groote menschenservoir, dat de substantie van het volk vormt, is nog niet doortrokken van de zuurdesum van voldoende individuen, voor wie de democratische staatsvormen vleesch en bloed zijn geworden. Individuen, die recht en vrijheid respecteren zóó dat zij recht en macht leggen in handen van hogere zelf-gekozen instanties; opdat het recht verkeere. De rampokpartijen zijn de groote blamage der „Republiek” en haar beste vertegenwoordigers weten het!

De Indonesiër meent het zelf te kunnen doen. Kan hij het zelf doen? Kan de puber op eigen beenen staan?

Als de jonge mensch is uitgevlogen en dronken van de oneindige ruimte steeds hoger vliegt. Maar als bij zijn Icarusvlucht de vleugels schroeien gaan en hij de diepte onder zich ziet, is er niets waar hij reikhalzender naar uitziet dan naar een vast steunpunt.

Indië ontwricht zichzelf, en heeft daarmee geesten opgeroepen, die het niet bezweren kan. Er is niets wat de puber meer noodig heeft dan leiding. Maar het verschil met vroeger is, dat het nu critisch staat tegenover die leiding, terwijl het vroeger alleen maar was een passief geleid wórdend.

Laat Nederland klaar staan voor Indië. Laat het worden een entente cordiale tusschen die twee. Laat Nederland zorgen, dat het een trotsche vlucht wordt van het nieuwe Indië, en niet een Icarus-drama. Leiding is noodiger dan ooit, maar wordt kritisch bekeken en verworpen, of aangenomen. Ze berust op coöperatie. Indonesië is zichzelf bewust geworden en heeft zichzelf naast anderen — naast Nederland — herkend.”

Het weekblad „*De Groene*” staat stil bij Mussert's verklaring gedurende zijn proces, dat hij voor zijn beweging *geld uit Indië* ontving:

„Het proces is ons iets te kort geweest, — aldus het blad —, een vraag en een antwoord te kort. Mussert zei in zijn „laatste woord” o.a. (lang niet alle bladen hebben het vermeld) dat het geld, waarmee de N.S.B. haar verkiezingscampagnes financierde, voornamelijk uit Indië kwam. Onzes bedunkes had op deze bijzonder belangwekkende mededeeling de vraag kunnen, ja moeten volgen, welke figuren het waren, die het royaalst bijdroegen tot het spekken van de verkiezingskas der Beweging. Men kan er van op aan, dat heel Nederland de ooren zou hebben gespist bij het vernemen van die vraag, en van het antwoord een antwoord, dat van historische beteekenis zou zijn geweest.

Alleen van historische beteekenis? Ook van actueele beteekenis! Want het zou ons volstrekt niet verwonderen als bleek,

dat dezelfde kringen, wier gevoelig gevoel zoo diep geschokt is door „Soekarno's collaboratie” met het Oost-Aziatische fascisme, diengenen bijzonder na staan, die zoo gul collaboreerden met het Europeesche fascisme dat ons land zooveel ellende heeft bezorgd.”

In het eerste Decembern timer van het orgaan van het Verbond van Indonesische burgers „*Semangat-Baroe*” komt o.m. voor een artikel van drs. Tan Goan Po: „*Industrialisatie en Welvaartsprobleem*.” Wij ontleenen aan deze bijdrage:

„Indien wij de Gemeenebest-gedachte vooropstellen, een vrijwillig samengaan van Nederland en Indonesië als gelijkwaardige en gelijkgerechtigde deelen dan is de verschaffing van Ned. kapitaal voor de opbouw van Indonesië geen gunst, maar een zedelijke plicht.

Het Ned. kapitaal dient deel te nemen met als doel, niet het streven naar zoo groot mogelijk materieel gewin voor de bezitters, zooals dat in het verleden is gebeurd, maar naar opheffing der armoede van land en volk van Indonesië.

Zeker, Nederland is niet ongehavend uit den strijd te voorschijn gekomen, het is zelf afhankelijk geworden van buitenlandse hulp om zijn eigen maatschappij weer op te bouwen.

Doch nog altijd is Nederland de rijkste, de krachtigste van alle Rijksdeelen.

Het moet zijn gedachten thans bepalen in termen van het geheele Rijk. De afgelopen jaren hebben ons geleerd, dat niets gewonnen kan worden zonder offer.

Want voor de groote bogst, een Gemeenebest met welvarende Rijksdeelen, die wij kunnen binnenhalen is geen offer te groot. Indien dat bereikt wordt, dan pas kan Nederland zich op de borst slaan en dan alleen kan men uitroepen: „er wèrd iets groots verricht”.

„De stad der dwaze contrasten.”

Voor een eerste maal na 3 jaar vierden Hollandsche kinderen van geëvacueerden het traditioneele Hollandsche Sint-Nicolaasfeest, aldus een A.N.P.-Anetabericht dd. 6 dezer uit Batavia. In verschillende plaatsen van Batavia, in het kamp van Tjeding werd de witgebaarde weldoener toegejuicht door honderden kinderen, waarvan velen bleek en ondervoed waren. De kampbewoners hadden lekkers, limonade en andere dingen verzameld, welke, in deze omstandigheden nuttiger zijn dan speelgoed. Er waren speciale cadeaux voor de geëvacueerden van Semarang.

Sombere Japansche gevangenen, die werken in het kamp, waren getuige van aardige tooneeltjes tusschen Sinterklaas en de kinderen en werden zich eens te meer bewust, dat bepaalde dingen in het kamp veranderd zijn sedert de Japansche bewaking is vervangen door Engelsche soldaten. Een dergelijke bijeenkomst werd gehouden in het hōtel „des Indes”. De Engelschen hielpen hier door het schenken van allerlei lekkers. Wanneer men deze feestjes bijwoont, — aldus de correspondent —, realiseert men zich te sterker dat Batavia een stad van dwaze contrasten is. Zelfs de wolk van terrorisme, welke dreigend over de hoofdstad

hangt, kon de Hollanders niet weerhouden, een Sinterklaasfeest voor hun kinderen te organiseren en hen aldus de eerste gelegenheden te bieden zich echt te verheugen, sedert zij waren „bevrijd”.

Oproep aan de Nederlandsche Regeering.

Landgenooten, Indië verkeert in nood! Een belangrijk gedeelte is in handen van opstandelingen, die zich schuldig maken aan roof- en moordpartijen, niet alleen op Europeanen, doch ook op hun eigen, ons goed gezinde rasgenooten.

Schier dagelijks worden menschen ontvoerd. Kampen met weerloze burgers worden met geschut bestookt. Gevangenen worden op afschuwelijke wijze verminkt en afgeslacht. Vrouwen en kinderen zijn niet meer veilig. Er heerscht voedselnood.

Zoover is het reeds gekomen, dat een aantal vooraanstaande inwoners van Bandoeng zich namens alle bedreigde personen op Java heeft gericht tot ieder en tot elke organisatie, die maar bereid en in staat is om te helpen. Meer soldaten worden gevraagd.

Onze landgenooten in Indië, die thans in zulke ondragelijke toestanden verkeeren, hebben het recht te vragen: „Wat doet gij in Nederland thans om voor onze belangen op te komen?”

Hier rust een zware verantwoordelijkheid op het Nederlandsche volk, doch evenzeer op het Engelsche en Amerikaansche, onze bondgenooten.

Het is daarom, dat ondergeteekenden zich tot U wenden met het verzoek om uw adhaesie te betuigen met den volgenden oproep aan onze regeering, waarvan met dit manifest een vertaling zal worden aangeboden aan de ambassadeurs van Engeland en Amerika met verzoek om kennisgeving aan hun regeering.

„Ondergeteekenden, ten zeerste veront- rust over de toenemende wanorde en onveiligheid op Java, dringen bij de regeering aan op onmiddellijke krachtige handhaving van ons gezag ter verzekering van orde en rust en afdoende beveiliging van lijf en goed van onze land- en rijks- genooten.”

Het manifest is onderteekend door de heeren: H. N. A. Swart, gep. luit. gen. K.N.I.L. adj. i.g.d. van H. M. de de koningin, oud-vice-president v. d. Raad v. N. Indië, J. T. Furstner, gep. luit.-admiral, dr. A. A. L. Rutgers, oud-gouv. van Suriname; mr. dr. J. Donner, oud-min. v. Justitie, raadsheer i. d. Hoogen Raad; J. C. de Vos, oud-gouv. van Midden-Java; J. C. Wagner, gep. gen.-maj. K. N.I.L.; dr. F. W. Stapel, docent Leidsche universiteit, oud-dir. der H.B.S. te Bandoeng; dr. E. J. A. Campo; P. C. D. van den Bergh, oud-hoofd Rijksaccountantsdienst in N.-Indië; D. Hans, journalist; C. L. Dankmeijer, voorz. v. h. Ind. Eur. Verbond; P. Schotte, lid v. d. gemeenteraad van 's-Gravenhage; A. T. H. Winter, gep. kol. K.N.I.L.; R. ten Seldam, luit. gen. tit. b. d. K.N.I.L.

Adhaesiebetuigingen te richten aan R. ten Seldam, Sijzenlaan 14, 's-Gravenhage, liefst met vermelding van rang, betrekking, beroep of functie.